

Vadimu Tihonovu,
mom voljenom prvencu,
autor posvećuje
ove tragične listove.

AUTOROVO SAOPŠTENJE

Prvo izdanje „Moskva – Petuški”, zahvaljujući tome što je izašlo u jednom primerku, brzo je rasprodato. Od tada sam dobio mnogo prekora zbog glave SRP I ČEKIĆ – KARAČAROVO, i to potpuno nepotrebno. U uvodu prvom izdanju opomenuo sam sve devojke da glavu SRP I ČEKIĆ – KARAČAROVO valja propustiti, ne čitajući ih, jer posle rečenice „Odmah je ispio” sledi stranica i po psovanja, jer u čitavoj toj glavi nema nijedne cenzurisane reči, isključivši rečenicu „Odmah je ispio”. Tim dobronamernim upozorenjem dobio sam samo to da su svi čitaoci, a naročito devojke, odmah uzimali glavu SRP I ČEKIĆ – KARAČAROVO, čak i ne čitajući prethodne glave, čak i ne pročitavši rečenicu „Odmah je ispio”. Iz tog razloga sam smatrao da je neophodno da u drugom izdanju iz glave SRP I ČEKIĆ – KARAČAROVO izbacim sve psovke. Tako će biti bolje jer, prvo, čitaće me redom, i drugo, neće biti uvređeni.

V. Jer

MOSKVA. NA PUTU PREMA KURSKOJ STANICI!

Svi govore: Kremlj, Kremlj. Od sviju sam slušao o njemu, ali ga nijednom nisam video. Koliko sam već puta (hiljadu puta), napivši se ili mamuran, prelazio Moskvu sa severa na jug, sa zapada na istok, uzduž i popreko – a nijednom nisam video Kremlj.

Eto, ni juče ga nisam ugledao – a čitavo veče sam se motao oko tih mesta, a nisam bio ni tako jako pijan: čim sam izašao na Savelovskoj popio sam, za početak, čašu zubrovke, i to zato jer iz iskustva znam da za jutarnje zagrevanje ljudi još ništa bolje nisu izmislili.

Dakle – čaša zubrovke. A zatim – na Kuljajevskoj – drugu čašu, samo sada ne zubrovke, nego koriandrove. Jedan moj poznanik govorio je da koriandrova na čoveka deluje antihumano, to jest, jačajući udove slabi dušu. Iz nekog razloga sa mnom se desilo suprotno, to jest, duša je ojačala a udovi su oslabili, ali ja se slažem da je i to antihumano. Zato sam, takođe na Kuljajevskoj, dodao još dve krigle žiguljevskog piva i iz flaše slatki liker.

Vi, razumljivo, pitate: a dalje, Venjička, a dalje – šta si pio? Pa ni sam ne znam šta sam pio. Sećam se – u Čehovljevoj ulici sam popio dve čaše pelinkovca. Ali, zar sam mogao preseći Sadovoje koljco ne popivši ništa? Nisam mogao. Znači, još sam nešto pio.

A zatim sam pošao u centar, uvek mi se isto događa: kada tražim Kremlj, uvek se nađem na Kurskoj stanici. Meni lično je bilo potrebno da idem na Kursku stanicu, a ipak sam pošao u centar da bih makar

jednom pogledao Kremlj: nema veze što nikakav Kremlj neću videti, dospeću pravo na Kursku stanicu.

Sad skoro do suza žalim. Ne žalim, razumljivo, što juče nisam dospao do Kurske stanice. (To je glupost: nisam stigao juče – stići ću danas.) I sigurno ne zato što sam se ujutro probudio u nečijem tajanstvenom ulazu (pokazuje se da sam juče seo na stepenicu u ulazu, na četrdesetu od dole, na grudi sam pritisnuo kovčežić – i tako sam zaspao. Ne, ne žalim zbog toga. Evo zašto žalim: tek što sam izračunao da sam od Čehovljeve ulice do tog ulaza popio za šest rubalja – a šta sam i gde pio i u kakvom kontinuitetu; da li sam pio zbog sreće ili nesreće, to niko ne zna, a sad neće ni znati. Još uvek ne znamo: da li je car Boris ubio carevića Dimitrija, ili suprotno?

Kakav je to ulaz pojma nemam; ali tako i treba. Sve je tako. Sve se na svetu mora odvijati lagano i nepravilno, da se čovek ne bi poneo, da bi čovek bio tužan i zbunjen.

Na vazduh sam izašao kad je već svanulo. Svi znaju – svako ko je u besvesti dospavao u ulaz, a u svitanje izlazio iz njega – svi znaju kakav sam teret preneo u srcu preko tih četrdeset stepenica tuđeg ulaza i kakav sam teret izneo na vazduh.

Ništa, ništa – rekao sam sâm sebi – ništa. Evo, apoteka, vidiš? A eno, onaj u mrkom kaputu struže trotoar. Ti to takođe vidiš. Pa, onda se smiri. Sve ide kao što treba. Venjička, ako hoćeš da skreneš levo, idi levo, ni na šta te ne prisiljavam. Ako hoćeš desno – idi desno.

Povodeći se od tuge i hladnoće pošao sam desno. Oh, taj jutarnji teret u srcu! O, iluzornost nesreće! O, nepopravljivost! Čega je u njemu više, u tom teretu, koji još niko po imenu nije nazvao? Čega je u njemu više: uzetosti ili mučnine? Iscrpljenosti nerava ili smrtne tuge negde u blizini srca? A ako je svega podjednako, onda je ipak nečega više: skamenjenosti ili groznice?

Ništa, ništa – rekao sam sebi – zaštititi se od vetra i polako idi. I diši retko, retko. Diši tako da kolena ne bi klecala. Idi bilo kuda. Svejedno kuda. Čak ako pođeš levo, dospećeš na Kursku stanicu, ako pođeš pravo – opet na Kursku stanicu; ako skreneš desno – i tad na Kursku. Zato skreni desno da bi verovatno dospao tamo. O, šteta!

O, efermernosti! O, najnemoćnije i najsrमतotni-je vreme u životu mog naroda – vreme od svitanja do otvaranja prodavnica. Koliko je sedih ono uplelo u nas, beskućne i tužne tamnokose! Idi, Venjička, idi.

MOSKVA. TRG KURSKE STANICE

Pa eto, znao sam šta sam govorio: pođeš desno – obavezno dospeš do Kurske stanice. Venjička, bilo ti je dosadno u tim uličicama, zaželeo si užurbanost – evo, imaš svoju užurbanost...

– Pusti – odmahnuo sam sam sebi – zar mi je potrebna tvoja užurbanost? Zar su mi potrebni tvoji ljudi? Spasitelj je čak svojoj majci rekao: „Šta ćeš mi ti?” A tim pre meni – šta će mi ti sujetni i omrznuti?

Bolje da se naslonim na stub i zažmurim, da mi se ne bi tako gadilo...

– *Svakako, Venjička, svakako* – iz visine je neko umiljato zapevao – *zažmuri da ti se toliko ne gadi.*

O! Prepoznajem! To su opet oni! Anđeli gospodnji! To ste opet vi.

– *Pa, naravno, mi* – i opet tako umiljato!...

– A znate šta, anđeli? pitao sam, takođe, tiho, tiho.

– *Šta?* – odgovorili su anđeli.

– Teško mi je...

– *Znamo da ti je teško* – propevali su anđeli. – *A ti prošetaj, biće ti lakše, a kroz pola sata se otvara prodav-*

nica: votka se, istina, prodaje od devet, ali crveno će odmah dati.

– Crveno?

– Crveno – pevajući su ponovili anđeli gospodnji.

– Hladno?

– Hladno, razume se...

O, kako sam postao uznemiren!...

– Kažete: prošetaj, prošetaj, biće ti lakše. Ali već mi se i ne hoda... Pa i sami znate kako je u mom stanju – hodati!...

Na to su anđeli učitali. A zatim su ponovo zapevali:

– A ti onda pođi u stanični restoran. Možda tamo i ima nečega. Tamo je sinoć bilo heresa. Nisu mogli za jedno večer popiti sav heres!...

– Da, da, da. Poći ću. Sad ću poći, saznaću. Hvala vam, anđeli.

A oni su tiho-tiho zapevali:

– Na zdravlje, Venja...

A zatim tako umiljato-umiljato:

– Ne vredi...

Kako su oni dragi!... Pa šta... Ići, tako, idi. I kako je dobro što sam juče kupio poklone; ne može se putovati u Petuške bez poklona. Bez poklona se nikako ne može u Petuške. To su me anđeli podsetili za poklone, jer oni za koje su kupljeni liče na anđele. Dobro je što sam kupio... Seti se... Idi i seti se...

Pošao sam preko trga – tačnije, nisam pošao nego sam se povukao. Dva ili tri puta sam se zaustavljao i skamenjivao se u mestu da bih savladao mučninu u sebi. Jer u čoveku nije samo jedna, fizička strana; u njemu je i duhovna strana i – više od toga – mistična strana, nadduhovna strana. Tako sam na trgu svakog trenutka čekao da počne da me muči sa sve tri strane. I opet sam se zaustavljao, i opet se skamenjivao.

– Kada si juče kupio svoje poklone? Posle pelinkovca? Ne, posle pelinkovca mi nije bilo do poklona.

Između prvog i drugog pelinkovca? Ne! Između njih je bila pauza od trideset sekundi, a ja nisam natčovek da bih za trideset sekundi nešto uspeo da uradim. Natčovek bi pao posle prve čaše pelinkovca, drugu ne bi ni popio... Onda, kad? Milostivi Bože, koliko je na svetu tajni! Neprozirna zavesa tajni! Pre koriandrove ili između piva i slatkog likera?

MOSKVA. RESTORAN KURSKE STANICE

Ne, između piva i slatkog likera nije; onda već, sigurno, nije bilo nikakve pauze. A pre koriandrove – to je već moguće. Biće da je tako: orahe sam kupio pre koriandrove, a bombone – posle. A možda je i suprotno: popivši koriandrovu ja...

– Nikakvog alkohola nema – rekao je izbacivač. Pogledao me je celog, kao crknutu pticu ili blatnjav ljutić.

– Nema nikakvog alkohola!

Od očajanja sam se sav zgrčio, a ipak sam mogao da promrmljam da zbog toga nisam došao. Ko zna zašto sam došao? Možda ekspres za Perm iz nekog razloga neće ići za Perm i ja sam došao ovamo: da pojedem bif Stroganov, da čujem Ivana Kozlovskog ili nešto iz „Brijača”.

Kovčežić sam ipak poneo sa sobom i, kao sinoć u ulazu, pritisnuo ga na grudi u iščekivanju narudžbine.

Nema alkohola! Carice Nebeska! Jer ako je verovati anđelima, ovde heres nije potrošen. A sad samo muzika, pa još muzika sa nekakvim pasjim modulacijama. To u stvari peva Ivan Kozlovski, odmah sam ga poznao, odvratnijeg glasa nema. Svi glasovi svih

pevača su jednako odvratni, ali su kod svakog odvratni na svoj način. Ali, Ivan Kozlovski... „O-o-o, peharu mojih predaka... O-o-o, daj da te se nagledam pri svetlu zvezda-a-a noćnih...” Pa, Ivan Kozlovski... „O-o-o, zašto sam tobom omađi-i-i-jan... Ne odba-a-cuj...”

– Da li ćete nešto naručiti?

– A šta imate – samo muziku?

– Kako „samo muziku”? Imamo bif Stroganov, kolače, vime...

Ponovo se pojavila mučnina.

– A heres?

– Heresa nema.

– Interesantno, vime imate a heresa nema! Ostavili su me. Da mi se ne bi suviše gadilo počeo sam razgledati luster nad glavom.

Dobar luster. Ali ipak pretežak. Ako sad otpadne i padne nekome na glavu – biće strašno bolno... Ali ne, verovatno čak i ne bi bilo bolno: dok se on otkida i leti, ti sediš i ništa ne sumnjajući piješ, recimo, heres. A kad doleti do tebe – ti već nisi živ. Teška je to misao: ...ti sediš, a na tebe, odozgo, luster. Veoma teška misao...

Ali ne, zašto teška?... Ako ti, pretpostavimo, piješ heres, ako sediš zbog pijanstva i još nisi uspeo da se napiješ, a heres ti ne daju, i tad ti na glavu padne luster – e to je već teško... Užasno mučna misao. Misao koju ne može svako podneti. Naročito zbog pijanstva.

A ti bi se saglasio kada bi ti ponudili: mi ćemo ti, kažu, sada doneti 800 grama heresa, a zatim ćemo ti nad glavom otkaćiti luster i...

– Pa, šta ste odlučili? Hoćete li nešto uzeti?

– Heresa, molim, 800 grama.

– Pa ti si, kako se vidi, već dobar! Ruski ti je rečeno: nemamo heresa!

– Pa... pričekaću... kad ga bude...

– Čekaj, čekaj... Dočekaćeš!... Odmah ćeš dobiti heres!

Opet su me ostavili. Sa gađenjem sam pogledao za tom ženom. Naročito bele čarape bez šava; šav bi me smirio, možda bi mi rasteretio dušu i svest...

Zašto su svi oni tako grubi? A? Grubi su, naglašeno grubi baš u trenucima kad ne bi trebalo biti grub, kad su u čoveku zbog pijanstva svi nervi opušteni, kad je malodušan i tih! Zašto tako?! O, kad bi čitav svet, kad bi svako u svetu bio, kao ja sada, tih i plašljiv, i ne bi bio siguran: ni u sebe, ni u ozbiljnost svog mesta pod nebom – kako bi to bilo dobro! Nikakvih entuzijasta, nikakvih podviga, nikakve opsednutosti! – opšta malodušnost. Pristao bih da živim na zemlji čitavu večnost kad bi mi pre toga pokazali kutak u kojem nema mesta za podvige. „Opšta malodušnost” – to je spasenje od svih nesreća, to je Panakeja, to je predikat veličanstvenog savršenstva! A što se tiče aktivnog sklada prirode...

– Ko ovde želi heres?!

Iznad mene dve žene i jedan muškarac, sve troje u belom. Podigao sam oči na njih – o, koliko je sada u mojim očima moralo biti nakaznosti i nemira, shvatio sam to po njima, po njihovim očima, zato jer se u njihovim očima odrazila ta nakaznost i nemir... Sav sam nekako sveo i izgubio dušu.

– Pa ja... gotovo da i ne želim. Pa neka, neka nema heresa, pričekaću... ja tako...

– Kako „tako”!... Šta ćete vi to „pričekati”?!

– Pa gotovo ništa... ja samo putujem u Petuške, kod voljene devojkice (ha-ha! „kod voljene devojkice”!) i poklone sam kupio...

Oni, dželat, čekali su da još kažem:

– Pa, iz Sibira sam... siroče... I samo da mi ne bi bilo tako zlo... želim heres.

Nepromišljeno ja opet o heresu, nepromišljeno! To ih je odmah razjarilo. Sve troje su me uhvatili pod ruku: preko čitave sale – o iako boli takav pri-

zor! – povelj su me preko čitave sale i izbacili na vazduh. Za mnom su i kovčežić sa poklonima, takođe, izbacili.

Ponovo napolju. O, praznino! O, zversko keženje postojanja!

MOSKVA. KROZ BIFE PREMA VOZU

Šta je bilo posle – od restorana do bifea i od bifea do voza – ljudski jezik se neće pokrenuti da to izrazi. Ja se toga, takođe, neću prihvatiti. A ako se toga prihvate anđeli – oni će se rasplakati, a od suza ništa neće moći reći.

Bolje je ovako – minutom ćutanja odajmo poštu tim dvama smrtnim časovima. Seti se, Venjička, ta dva časa. U najjushićenije, u najblistavije dane svog života – seti se njih. U trenucima blaženstva i zanosu – ne zaboravljaj ih. To se ne sme ponoviti. Obraćam se svim dragim i bliskim, svim ljudima dobre volje, obraćam se svima čije je srce otvoreno za poeziju i saosećanja.

Ostavite svoje poslove. Zaustavite se sa mnom, i minutom ćutanja odajmo poštu onome što je neizrazivo. Ako vam je pri ruci neka neupotrebljiva sirena – pritisnite je.

Tako. I ja se zaustavljam. Tačno minut, mutno gledajući stanični časovnik, stojim kao stub nasred trga Kurske stanice. Kosa mi leprša na vetru, čas se nakostreši, čas ponovo leprša. Taksiji me obilaze sa sve četiri strane. Ljudi – takođe, i gledaju tako čudno: sigurno misle – da li ga izvajati tako u slavu naroda prošlosti, ili ga ne izvajati?

I tu tišinu narušava samo sipljiv ženski bas koji dospeva niotkuda:

– Pažnja! U 8 časova i 16 minuta sa četvrtog koloseka polazi voz za Petuški. Staje: Srp i Čekić, Čuhlinka, Reutovo, Željeznodorožnaja, dalje na svim stanicama osim Jesino.

I to je sve. Minut je istekao. Sada mi svi, razumljivo, postavljate pitanje: „Venjička, a ti iz bifea?”

– Da – govorim vam ja – iz bifea. I nastavljam da idem prema peronu nagnuvši glavu levo.

– Taj kovčežić je sada težak? Da? A u srcu ti svira svirala? Je li tako?

– Pa, recimo! – govorim nagnuvši glavu desno. Tačno je da je kovčežić veoma težak. A što se tiče svirale još je rano govoriti...

– A šta si, Venjička, šta si sve kupio? Strašno nas interesuje!

– Da, razumem da vas interesuje. Sad, sad ću nabrojati: prvo, dve flaše kubanske po dve rublje i šezdeset dve svaka, svega pet i dvadeset četiri. Dalje: dve četvrtine ruske po rublju i šezdeset četiri, svega pet i dvadeset četiri plus tri i dvadeset osam. Osam rubalja i pedeset dve kopejke. I još nekakvo crveno vino. Sad ću se setiti. Da – crveno jako, po rubalj i trideset sedam.

Da-da-da – govorite vi – a sveukupno? Jer to nas strašno interesuje...

– Sad ću vam reći – koliko je to ukupno.

– To je svega devet rubalja i osamdeset devet kopejki – govorim stupajući na peron. Ali to nije potpuni zbir. Jer kupio sam još i dva sendviča, da se ne bih izbljuvao.

– Hteo si reći, Venjička, da ne povратиš?

Ne, što sam rekao, rekao sam. Prvu dozu ne mogu bez jela, zato jer mogu da se izbljujem, a drugu i treću mogu piti bez jela, zato jer ako mi se smuču, nek se smuču, ali više uopšte neću povratiti. I tako – sve do devete. A onda, opet prija sendvič.

– Zašto, opet muka?

– Ma ne, da se smučī već nema zašto da se smučī, a ako ću bljuvati – bljuvaću.

Vi na sve to, razumljivo, klimate glavama. Ja čak vidim, odavde, sa mokrog perona, kako svi vi, rasejani po mojoj zemlji klimate glavama i počinjete ironizirati:

– Kako je to komplikovano, Venjička, kako je to tanano!

– Dakako!

– Kakva jasnost mišljenja! I to je – sve?! I to ti je sve što ti je potrebno da bi bio srećan? Više – ništa?

– Pa, kako, to jest – ništa? – govorim ulazeći u vagon. – Da sam imao više novca uzeo bih još piva i par flaša portoa, ali...

Tad već počinjete stenjati.

– O-o-o-o, Venjička, primitivče!

Pa šta? Neka sam primitivac, kažem. I na tom ću prestati sa vama da govorim. „Neka sam primitivac!” A na vaša pitanja neću više odgovarati. Rađe ću se sti, na grudi ću pritisnuti kovčežić i gledaću kroz prozor. Eto, tako. „Neka sam primitivac!” A vi sve navaljujete:

– Šta ti je? Uvredio se?

– Ma ne – odgovaram.

– Nemoj se vređati, mi ti želimo dobro... Samo zašto, ludo, pritiskaš kovčežić na grudi? Zato jer je u njemu votka, je li?

Tada se potpuno uvredim: kakve veze sa time ima votka?

– Građani putnici, naš voz ide do stanice Petuški. Staje: Srp i Čekić, Čublinka, Reutovo, Željeznodorožnaja, dalje u svim mestima osim Jesino.

U stvari, kakve veze sa time ima votka? Hteli bi te votke! Pa ja sam ga i u restoranu pritiskao na grudi, a votka u njemu još nije mirisala!... Ako već sve hoćete da znate – sve ću vam ispričati, pričekajte samo. Evo, napiću se u Srp i Čekiću, i tada ću sve, sve ispričati. Strpite se. Ja već trpim!

MOSKVA – SRP I ČEKIĆ

Pa, naravno, svi oni smatraju da sam loš čovek. Ujutro zbog mamurluka i ja o sebi imam takvo mišljenje. Ali zar treba verovati mišljenju čoveka koji još nije uspeo da se napije! Ali uveče – kakvi su bezdani u meni! – ako se, razumljivo, preko dana dobro nalijem – kakvi su bezdani uveče u meni!

Ali – neka. Neka sam loš čovek. Uopšte primećujem: ako je čoveku ujutro odvratno, a uveče je pun ideja, i mašte, i snage – taj čovek je veoma loš. Ujutro loše, uveče dobro – prava osobina lošeg čoveka. A ako je suprotno – ako je čovek ujutro snažan i pun nade, a uveče ga obara iznemoglost – onda je to baš čovek-đubre, egoist i mediokritet. Meni je taj čovek gad. Ne znam kako je vama, ali meni je gad.

Razumljivo, nađu se i takvi kojima je podjednako prijatno i ujutro i uveče, vole i ustajanje i leganje – to su prave hulje – o njima mi se gadi da govorim. A, ako je nekome podjednako gadno i ujutro i uveče – tu ne znam šta da kažem, taj je već krajnji šljam i govнар. Zato što bifei kod nas rade do devet, a jelisejevski čak do jedanaest, i ako nisi govнар, uvek ćeš uspjeti uveče da se uzdigneš do nečega, do nekog beznčajnog bezdana.

Dakle, šta ja imam?

Iz kovčežića sam povadio sve, i sve sam opipao: od sendviča do crvenog vina po rublju i trideset sedam. Opipao sam – i najednom sam se potpuno zamorio i pobledeo... Gospode, evo, Ti vidiš šta sve imam. Ali zar je *to* meni potrebno? Zar za *time* tuguje moja duša? Evo šta su mi ljudi dali u zamenu za ono za čim tuguje moja duša! A da su mi dali *to*, zar bi mi bilo potrebno *ovo*? Pogledaj, Gospode, evo: crveno za rublju i trideset sedam...

I, sav u modrim munjama, Gospod mi je odgovorio:

– A zašto su svetoj Tereziji potrebne stigme? Nisu joj potrebne. Ali, ona ih želi.

– To-to! – oduševljeno sam odgovorio. – Baš i meni, i meni takođe, ja to želim, a uopšte mi nije potrebno!

– Venjička, pa kad je željeno, onda i pij – pomislio sam, ali sam oklevao. Hoće li mi gospod reći još nešto, ili neće.

Gospod je ćutao.

Pa dobro. Uzeo sam četvrtinku i izašao sam na platformu. Tako. Moj duh se u zatvoru mučio četiri i po časa, sad ga puštam da prošeta. Čašu imam, i sendvič je ovde, *da mi se ne smuči*. I duša je ovde, dok je još otvorena za utiske postojanja. Gospode, podeli sa mnom trpezu!

SRP I ČEKIĆ – KARAČAROVO

I žurno sam je ispio.

KARAČAROVO – ČUHLINKA

A kad sam popio – i sami vidite kako sam se dugo mrštio i savlađivao gađenje, koliko sam dugo psovao i hulio. Pet minuta, sedam minuta, čitavu večnost sam se mučio između četiri zida, hvatao sam se be za grlo i molio svog Boga da me ne kažnjava.

I sve do Karačarova, od Srpa i Čekića do Karačarova moj Bog nije mogao da usliši moju molbu – popijena čaša se kovitlala negde između creva i jednjaka, čas se penjala gore, čas se spuštala. Bilo je to kao

Vezuv, Herkulanum i Pompeja, kao prvomajska iluminacija u prestonici moje domovine. A ja sam patio i molio se.

I tek u Karačarovu moj Bog me je čuo i uslišio. Sve se sleglo i smirilo. A kad se u meni nešto smiri i slegne, to je onda konačno. Budite sigurni. Ja poštujem prirodu, bilo bi ružno vraćati prirodi njene darove... Da.

Nekako sam zagladio kosu i vratio se u vagon. Putnici su me gledali gotovo ravnodušno, okruglim, tobože ničim nezabavljenim očima...

To mi se sviđa. Sviđa mi se što su naroda moje domovine oči tako prazne i izgubljene. To u mene unosi osećanje prirodnog ponosa. Treba zamisliti kakve su oči tamo. Gde se sve prodaje i kupuje... duboko skrivene, pritajene, pohlepne i uplašene oči... Devalvacija, nezaposlenost, pauperizam... Gledaju ispod oka, sa neprolaznom brigom i patnjom – eto, takve su oči u svetu novca...

Zato u mog naroda su oči – kakve su? One su nepromenljivo izbuljene, ali – u njima nema nikakvog napora. Potpuno odsustvo svakog smisla – ali zato, kakva snaga! (Kakva duhovna snaga!) Te oči neće prodati! Ništa neće prodati i ništa neće kupiti. Bilo šta da se desi sa mojom domovinom. U dane sumnji, u dane teških nedoumica, u godini svakojakih iskušenja i nesreća – te oči neće trepnuti. Njima je sve Božija rosa...

Sviđa mi se moj narod. Srećan sam što sam se rodio i odrastao pod pogledima tih očiju. Loše je samo jedno: da li su primetili šta sam sad radio na platformi?... Batrgao se iz ugla u ugao, kao veliki tragičar Fjodor Šaljapin, sa rukom na grlu, kao da me je nešto gušilo?

Ali, uostalom, neka. Ako je neko i video – neka.

Možda sam tamo nešto probao? Da... Stvarno. Možda sam igrao besmrtnu dramu *Otelo*, *Mavar vene-*

cijanski? Igrao sam, i to najedanput u svim ulogama? Ja sam, na primer, izdao sebe, svoja ubeđenja: samog sebe sam kod sebe oklevetao – o, tako sam sebe oklevetao! – i evo, zavolevši sebe do patnje, kao samog sebe – počeo sam daviti sebe. Dohvatio sam sebe za grlo i davim. Ko zna šta sam tamo radio?

Evo – desno, kod prozora, sede dvojica. Jedan, tup-tup, u džemperu. Drugi, uman-uman, u mantilu od koverkata. I molim, ne stideći se nikoga, nalivaju i piju. Ne istrčavaju na platformu i ne lome ruke. Tupi-tupi ispije, bukne i kaže: „Dobro je legla, kurva!” A umni-umni ispije i kaže: „Trans-cen-den-talno!” I to nekim svečanim glasom. Tup-tupi mezeti i govori: „Meze nam je danas, uh! Meze tipa 'Ja vas preklinjem!'” A umni-umni žvaće i govori: „Da-a-a... Trans-cen-den-talno!...”

Zaprepašćujuće! Ušao sam u vagon i sedim, muči me misao, da li misle da sam Mavar, ili misle da nisam Mavar? Da li su o meni pomislili nešto loše ili dobro? A ovi – piju, žestoko i slobodno, kao kruna stvaranja, piju sa svešču sopstvene nadmoći nad svetom... „Meze tipa 'Ja vas preklinjem!'”... Ja, napivši se ujutro, skrivam se od neba i zemlje, jer to je nešto intimnije od svake intimnosti!... Ako pijem pre posla, skrivam se. Ako pijem za vreme rada, skrivam se... a ovi? „Trans-cen-den-talno!”

Moja delikatnost mi mnogo šteti; ona mi je nagrdila mladost. Detinjstvo i dečaštvo... Pre: to nije pre delikatnost, nego sam ja bezgranično raširio sferu intimnog – koliko puta me je to uništavalo...

Evo, sad ću vam ispričati. Sećam se, pre deset godina naselio sam se u Orehovo-Zujevo. U vreme kad sam se naselio u mojoj sobi su već živela četvorica, ja sam bio peti. Živeli smo kao jedna duša i nije bilo nikakvih sukoba. Kad je neko želeo da pije porto ustajao je i govorio: „Deco, hoću da pijem porto”. A svi su odgovarali: „Dobro. Pij porto. Mi ćemo, takođe, s to-

bom piti porto”. Ako je neko hteo pivo, svi su, takođe, hteli pivo.

Divno! Ali, iznenada sam počeo primećivati da me ta četvorica nekako odstranjuju od sebe, nekako se došaptavaju gledajući me, ako nekud pođem nekako gledaju za mnom. To mi je bilo čudno, pa čak me je i zabrinjavalo. I na njihovim licima sam čitao tu istu zabrinutost, čak i strah... „O čemu se radi? – mučio sam se. – Zašto je tako?”

I došlo je veče kad sam shvatio o čemu se radi i zašto je to tako. Ja, sećam se, tog dana čak nisam ni ustajao iz postelje: pio sam pivo i rastužio se. Jednostavno: ležao sam i tugovao.

I vidim: sva četvorica me tiho opsedaju – dvojica su sela na stolice kod uzglavlja, a dvojica kod nogu. I gledaju me u oči, gledaju sa prekorom, gledaju sa besom ljudi koji nisu mogli otkriti neku tajnu skrivenu u meni... Ne, drugačije, kao da se nešto desilo.

– Slušaj – rekli su oni – „prestani”...

– Šta „prestani”? – začudio sam se i pridigao.

– Prestani da smatraš da si nešto bolje od drugih... da smo mi sitna boranija, a ti Kain i Manfred.

– Odkud vam to?...

– Evo odakle. Danas si pio pivo?

ČUHLINKA – KUSKOVO

– Pio sam.

– Mnogo si pio?

– Mnogo.

– Onda ustaj i idi.

– A kuda „idi”?

– Kuda znaš! Ispada da smo mi sitne mušice i polclaci, a ti Kain i Manfred...

– Dozvolite – kažem – ja to nisam tvrdio...

– Ne, tvrdio si. Otkako si se doselio kod nas – ti svakog dana to tvrdiš. Ne rečima, nego delom. Čak ne delom, nego odsustvom tog dela. Ti to negativno tvrdiš...

– Ali kakvog „dela“? Kakvim „odsustvom“? – od izbezumljenosti sam razrogačio oči...

– Poznato je kakvog dela. Ne krećeš se – eto. Osetili smo nešto nelagodno. Otkako si se doselio nijednom te nismo videli da si pošao u toalet. Pa, dobro, zbog velike nužde još i dobro! Ali nijednom čak ni zbog male... čak ni zbog male!

Sve je to bilo rečeno bez osmeha, tonom uvređenosti do smrti.

– Ne, momci, loše ste me shvatili...

– Ne, mi smo te dobro shvatili...

– Ali niste, niste me shvatili. Ne mogu ja kao vi ustati sa postelje i svima reći: „Pa, deco, idem da ...šam!“ ili: „Pa, deco, idem da ...em!“ Ne mogu ja tako...

– A zašto ne možeš? Mi možemo, a ti ne možeš! Znači, ti si bolji od nas! Mi smo odvratne životinje, a ti si ljiljan!...

– Ali ne, kako da vam objasnim...

– Nemaš nam šta objašnjavati... nama je sve jasno.

– Ali slušajte... shvatite... na ovom svetu ima stvari...

– Baš kao i ti, znamo kakvih stvari ima, a kakvih nema...

Nisam uspeo. Oni su svojim mrkim pogledima rešetali moju dušu... Počeo sam se predavati...

– Pa, naravno, mogu i ja... i ja bih mogao...

– Aha! Znači ti možeš kao i mi. A mi kao ti – ne možemo. Ti, dakle, sve možeš, a mi ne možemo ništa. Ti si Manfred, ti si Kain, a mi smo kao ispljuvci pred tvojim nogama...

– Ali ne, ne. – Tu sam se sasvim spleo. – Na ovom svetu ima stvari... ima takvih sfera... ne može se samo tako ustati i poći. Zato je to samoograničavanje, šta li je? Postoji takvo naređenje stida, od vremena Ivana Turgenjeva... i zatim kletva na Vorobjovim gorama... I posle toga ustati i reći: „Pa, deco...“ Nekako je uvredljivo... Jer ako neko ima osetljivo srce...

Sva četvorica su me ubistveno gledali. Slegao sam ramenima i beznadežno sam ćutao.

– Pusti to o Ivanu Turgenjevu. Govori, ali nas ne zagovaraj, i sami smo čitali. Bolje nam reci: danas si pio pivo?

– Pio sam.

– Koliko krigli?

– Dve velike i jednu malu.

– Onda ustaj i idi. Da svi vidimo da si pošao. Ne ponižavaj nas i ne muči nas! Ustaj i idi.

Ustao sam i pošao. Ne da bih sebi olakšao, nego da bih njima olakšao. A kada sam se vratio jedan od njih mi je rekao: „Sa tako sramnim pogledima večno ćeš biti sam i nesrećan“.

Da. On je bio u pravu. Znam mnoge zamisli Boga, ali zašto je u mene uneo toliko čednosti, to još uvek ne znam. A ta čednost – najsmješnije! – ta čednost objašnjavana je tako naopačke da mi je poricano čak i elementarno vaspitanje.

Na primer, u Pavlovo-Posadu. Privode me damama i ovako predstavljaju:

– A ovo je poznati Venjička Jerofejev. Poznat je po mnogo čemu. Ali najpoznatiji je, dakle, po tome što u životu nikada nije prdnuo...

– Kako!! Nikad! – čude se dame i gledaju me razrogačenim očima. – Nikad!

I, naravno, počinjem se zbunjivati. Ne mogu da se u prisustvu dama ne zbunjujem. Kažem:

– Pa, nikad! Ponekad... ipak...

Od toga se potpuno gubim i govorim:

– Pa šta je u tome tako, pa ja... jer – prdnuti – pa to je tako noumenalno... Ničeg fenomenalnog nema, u tome, prdnuti...

– Pomislite samo – benave dame.

A zatim udaraju na sva zvona po čitavom petuškovskom kraju: „On sve to radi glasno, i govori da to ne radi loše! Da on to radi dobro!”

Pa, vidite. I tako čitav život, čitavog života je nadamnom taj košmar – košmar je jer te shvataju naopačke, ne – „naopačke” je malo! – nego baš potpuno naopako, to jest potpuno svinjski, to jest antinomično.

O tom predmetu bih mogao mnogo ispričati, ali ako budem sve pričao, trajaće sve do Petuški. Biće bolje da ne pričam sve, nego samo jedan-jedini slučaj, zato jer je on najsvežiji: o tome kako su me pre nedelju dana smenili sa dužnosti brigadira zbog „uvođenja izopačenog sistema individualnih grafikona”. Čitava naša moskovska uprava trese se od užasa čim se seti tih grafikona. A šta je tu užasno, moglo bi se pomisliti!

Da! Gde smo?

Kuskovo! Bez zaustavljanja prolazimo pored Kuskova. Trebalo bi da popijem još jednu, ali bolje da vam prvo ispričam,

KUSKOVO – NOVOGIRJEVO

a zatim ću poći i popiti.

Znači, pre nedelju dana su me smenili sa položaja brigadira, a pre pet nedelja su me postavili. I sami znate da se za četiri nedelje ne mogu načiniti velike promene, a neke velike promene nisam ni uvodio, a

ako se nekome i učinilo da sam uvodio, nisu me najurili zbog velikih promena.

Sve je počelo jednostavnije. Do mene je naš proizvodni proces izgledao ovako: ujutro smo sedali i kartali se u novac (umete li da igrate karte?). Tako. Zatim smo ustajali, razmatavali smo bubanj sa kablom i kabel smo zakopavali u zemlju. A posle: poznata stvar – sedali smo i svako je po svome ubijao dokolicu, jer ipak, svako ima maštu i temperament: jedan je pio vermut, a drugi, prostiji – kolonjsku vodu „Svežina”, a ko je bio značajniji pio je konjak na međunarodnom aerodromu Šerementjevo. Zatim smo legali da spavamo.

A ujutro ovako: prvo smo sedali i pili vermut, a zatim smo ustajali i jučerašnji kabel otkopavali i vadili iz zemlje, to smo činili jer je bio mokar. A zatim – šta još? – zatim smo sedali i kartali se u novac. Legali smo da spavamo ne završivši kartanje.

Rano ujutro smo već budili jedan drugog: „Leha, ustaj da se kartamo!” „Stasik, ustaj da završimo jučerašnju partiju!” Ustajali smo i završavali partiju. A zatim, ni svetlo, ni zora, ni „Svežinu” ne popivši, ni vermut, hvatali smo bubanj sa kablom i počinjali ga razmatavati da bi se do sutra nakvasio i upropastio. A zatim – svaki u svoju dokolicu, jer svaki ima svoje ideale. I tako sve iz početka.

Postavši brigadir ja sam taj proces uprostio do krajnjih granica. Sad smo ovako radili: jedan dan smo se kartali, drugog smo pili vermut, trećeg ponovo kartali, a četvrtog pili vermut. A onaj ko je imao duha, taj se potpuno izgubio na aerodromu Šerementjevo: sedeo je i pio konjak. Bubanj, razume se, ni prstom nismo doticali – a ako bih ja predložio da ga dotaknemo, oni bi se nasmejali, a posle bi me udarali da ga dotaknemo, oni bi se nasmejali, a posle bi me udarali pesnicama po licu, a zatim bi se razišli: jedni da se kartaju u novac, neki da piju vermut, a neki „Svežinu”.

Neko vreme je sve išlo izvrsno: mi smo gore jednom mesečno slali izveštaj o prihvaćenim obavezama, a oni nama dva puta mesečno platu. Mi, na primer, pišemo: povodom predstojeće stogodišnjice obavezujemo se da ćemo prekinuti sa proizvodnim traumatizmom. Ili ovako: povodom slavne stogodišnjice obavezujemo se da će svaki šesti vanredno završiti školovanje na višoj školi. A kakav traumatizam i škola, kad mi od karata beli dan ne vidimo, a svega nas je petorica!

O, sloboda i jednakost! O, bratstvo i parazitizam! O, slast neobračuna! O, najblaženije vreme u životu mog naroda – vreme od otvaranja do zatvaranja bi-
fea.

Odbacivši stid i druge brige živeli smo isključivo duhovnim životom. Širio sam im vidokrug koliko sam mogao, a njima se veoma sviđalo kad sam im ga širio: naročito u svemu što se tiče Izraela i Arapa. Tu su bili u potpunom ushićenju – ushićeni Izraelom, ushićeni Arapima, naročito Golanskom visoravni. A Aba Eban i Moše Dajan im nisu silazili sa jezika. Dolaze oni ujutro iz kurvanja, na primer, i jedan drugog pita: „Pa kako je? Da li je danas u trinaestici Dajan jeban?” A ovaj sa samozadovoljnim osmehom odgovara: „Podojen je Moše, podojen!”

A kasnije (slušajte), kasnije, kada su saznali od čega je umro Puškin, dao sam im da čitaju *Vrt slavuja*, poemu Aleksandra Bloka. Tamo je u centru poeme, razume se ako se odbace sva ta miomirisna ramena i tamne magle i ružičaste kule u dimnim rizama, tamo je u centru poeme lirski junak, otpušten s posla zbog lokanja, kurvanja i izostajanja s posla. Rekao sam im: „Veoma savremena knjiga – rekao sam – pročitajte je jer će vam koristiti”. I pročitali su. Ali uprkos svemu ona je za njih bila mučiteljska: u svim prodavnicama najednom je nestala sva „Svežina”. Nerazumljivo zašto, ali karte su najed-

nom bile zaboravljene, verovatno je bio zaboravljen, međunarodni aerodrom Šerementjevo je bio zaboravljen – i trijumfovala je „Svežina”, svi su pili samo „Svežinu”.

O, bezbrižnost! O, ptice nebeske koje ne slećete na žita. O, lepotice Solomonove odevene u poljske ljljane! – Oni su popili svu „Svežinu” od stanice Dolgoprudna do međunarodnog aerodroma Šerementjevo!

A najednom mi je sinulo: pa ti si, Venjička, budala, ti si prava budala: seti se, čitao si kod nekog mudraca da se Gospod Bog brine samo o sudbini prinčeva, ostavljajući prinčevima da brinu o sudbini naroda. A ti si brigadir, pa prema tome „mali princ”. Gde je tvoja briga za sudbinu tvojih ljudi? Da li si zavirio u dušu tih parazita, u tamu duša tih parazita? Da li ti je poznata dijalektika srdaca te četvorice mudronja? Da ti je poznata tebi bi bilo jasnije šta je zajedničko u *Slavujevom vrtu* i „Svežini” i zašto *Slavujev vrt* nije mogao da se saživi ni sa kartama, ni sa veru-
tom, kao što su se sa njima divno saživeli i Moše Dajan i Aba Eban!...

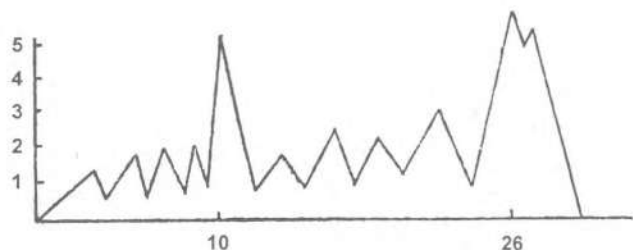
I tada sam uveo svoje zloglasne „individualne grafikone”, zbog kojih su me na kraju srušili...

NOVOGIRJEVO – REUTOVO

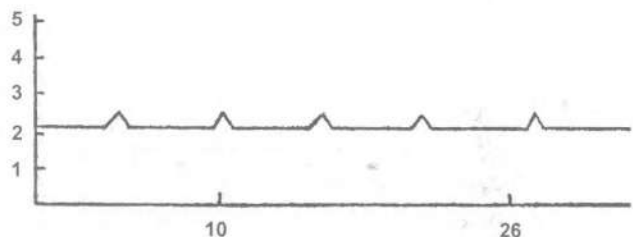
Da li da vam pričam kakvi su to bili grafikoni? Ali, to je vrlo jednostavno: na čistoj hartiji crnim tušem se crtaju dve ose – jedna horizontalna, druga vertikalna. Na horizontalnoj se redom ređaju svi radni dani tekućeg meseca, a na drugoj količina ispijenih grama, preračunato u čisti alkohol. Računa-

lo se, normalno, samo popijeno na radu i do njega, pošto je popijeno uveče kod svih, uglavnom, bila stalna količina koja ozbiljnog istraživača ne može interesovati.

Znači, po isteku meseca dolazi mi radnik sa obračunom: tog i tog dana popijeno je toga i toga toliko i toliko, drugog – toga i toga toliko i toliko. A ja crnim tušem na čistom papiru prikazujem sve to lepim dijagramom. Evo, divite se, na primer, ovo je linija komsomolca Viktora Totoškina:

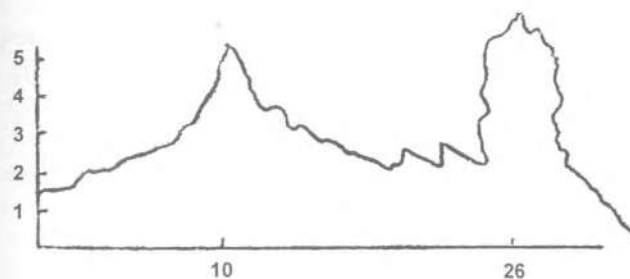

A ovo Alekseja Blindajeva, člana KPSS od 1936. g., ofucano staro gundalo:

A ovo je vaš pokorni sluga, eks-brigadir montažera PTUV-a,* autor poeme *Moskva – Petuški*:

* Poštanska tehnička uprava veza (prim. prev.).

Pa, istina, interesantne linije. Pa čak i za najpovršniji pogled – interesantne? Kod jednog Himalaji, Tirol, naftni tornjevi Bakua ili čak vrh zidina Kremolja, koji, uostalom, nikad nisam video.

Kod drugog – jutarnji povetarac na reci Komi, tiho pljuskanje i biserno talasanje. Kod trećeg otkucaju ponosnog srca, pesma o burevesniku i deveti talas. I sve se to vidi samo spajajući formu linija.

A onome ko je duhovno radoznao (kao ja, na primer) te linije izbrbljavaju sve što se samo može reći o čoveku i o ljudskom srcu: sve njegove osobine, od seksualnih do poslovnih, sve njegove grehe, poslovne i seksualne. I stepen njegove uravnoteženosti, i sposobnost za izdaju, sve tajne podsvesti, samo ako su postojale te tajne.

Dušu svakog mudonje sam sada posmatrao sa zanimanjem, pažljivo i kao na dlanu. Ali nisam baš dugo razmatrao: jednog dana su sa mog stola nestali svi moji dijagrami. Pokazalo se: matori balvan, Aleksej Blindajev, član KPSS od 1936. godine, tog dana je u upravu poslao našu novu društvenu obavezu u kojoj smo se zaklinjali da ćemo povodom predstojeće stogodišnjice biti u životu isti kao što smo i u proizvodnji – i, zbog gluposti ili pijanstva, u isti koverat je stavio i moje individualne grafikone.

Čim sam primetio nestanak popio sam čašicu i uhvatio se za glavu. A tamo, u upravi, takođe – dobi-

li su pošiljku, uhvatili se za glavu, popili čašicu i istog dana „moskvičem” se dovezli u obilazak našeg terena, šta su otkrili kad su upali u našu kancelariju? Nisu našli ništa osim Leha i Stasika: Leh je smotavši se u klupko dremao na podu, a Stasik je bljuvao. Za četvrt časa je sve bilo rešeno – moja zvezda, zapaljena pre četiri nedelje, počela je da trne. Razapinjanje je objavljeno tačno trideset dana posle voznosenja. Od mogeg Tulona do moje Jelene je tačno mesec dana. Kraće, ražolovali su me, a na moje mesto su postavili Alekseja Blindajeva, iznemoglog glupaka, člana KPSS od 1936. godine. A on, odmah posle postavljenja se probudio, zamolio ih je da mu daju rublju – oni mu rublju nisu dali. Stasik je prestao da bljuje i takođe je zamolio rublju – ni njemu je nisu dali. Popili su crvenog vina, seli u svoj „moskvič” i odvezli se nazad.

I evo, svečano objavljujem: do svog poslednjeg dana neću preduzeti ništa da bih ponovio svoje tužno iskustvo uzdizanja. Ostajem dole i odozdo pljujem na čitavu vašu društvenu lestvicu. Da. Po pljuvanjak na svaku prečku lestvice. Da bi se po njoj pelo valja biti čova, od glave do pete iskovan od čistog čelika. A ja nisam takav.

Bilo kako bilo – mene su zbacili. Mene, princa sposobnog da se mislima udubi – analitičara koji marljivo prebira po dušama svojih ljudi, mene – kojeg su dole smatrali za štrajkolomca i kolaboracionistu, a gore – za vucibatinu sa neuravnoteženom psihom. Dole nisu želeli da me vide, a vrhovi nisu mogli bez smeha govoriti o meni. „Vrhovi nisu mogli, a dole nisu hteli”. Šta to predskazuje, znalci istinske filosofije istorije. Baš tako, kod prve akontacije mene će uštrojiti, po zakonima dobra i lepote, a prva akontacija je prekosutra, to znači da će me prekosutra uštrojiti.

– *Fffuj!*

– Ko je rekao „*Fffuj!*”? Anđeli, to ste vi kazali „*Fffuj!*”?

– *Da, to smo mi kazali Fffuj, Venja, kako samo psuješ!*

– *Da, a kako, prosudite sami, kako ne bih psovao!* Sva ta glupost me je toliko iznervirala da sam se gotovo srušio. Ne mogu reći da sam i dotle bio baš jako suv, ali, u svakom slučaju, imao sam na umu da pijem razumno, a sad ni to ne mogu imati na umu... Kod mene su sve zone, sve u životu je nekako u zona: čas ne pijem nedelju dana, zatim pijem četrdeset dana, zatim ponovo četiri dana ne pijem, a zatim šest meseci pijem bez predaha... Tako i sad...

– *Razumemo, mi sve razumemo. Tebe su uvredili i tvoje divno srce...*

Da, da, tog dana se moje divno srce čitavih pola sata borilo sa razumom. Kao u tragedijama Pjera Korneja, pesnika-laureata: dužnost se bori sa težnjom srca. Samo, kod mene je suprotno: težnja srca se borila sa razumom i dužnošću. Srce mi je govorilo: „Uvredili su te, izjednačili su te sa govnetom. Pođi, Venjička, i napij se. Ostani i pođi da se napiješ kao svinja”. Tako je govorilo moje divno srce. A moj razum? On je brundao i zapovedao: „Nećeš ustati, Jerofejev, nikuda nećeš poći i ni kapi nećeš popiti”. A srce će na to: „Pa dobro, Venjička, dobro. Ne treba mnogo piti, ne treba se napiti kao svinja: nego popij četiri stotine grama i zaveži”. „Ni grama!” – jasno je izgovarao razum. – „Ako već bez toga ne može, idi i popij tri krigle piva, a na svoje grame, Jerofejev, i ne pomišljaj”. A srce je zastenjalo: „Bar dvesta grama, molim...”

REUTOVO – NIKOLJSKOE

„Bar sto pedeset...” A tada će razum: „Pa, dobro, Venja – rekao je – dobro, popij sto pedeset, samo nikuda nemoj ići, sedi kod kuće...”

Šta mislite? Popio sam sto pedeset i sedeo kod kuće? Ha-ha! Od tada sam pio po hiljadu pet stotina grama svakog dana da bih ostao kod kuće, a ipak nisam ostajao. Zato jer sam šestog dana bio toliko moker da je nestala granica između razuma i srca i oboje su mi u glas tvrdili: „Putuj, putuj u Petuški! U Petušcima je – tvoj spas i tvoja radost, putuj”.

„Petuški... to je mesto u kojem ne prestaje cvrkut ptica, ni danju ni noću, gde ni zimi, ni leti, ne precvetava jaskin. Prvobitni greh, možda je on i postojao, tamo nikoga ne muči. Tamo je pogled dubok i jasan čak i kod onih koji se nedeljama ne suše...”

„Tamo me svakog petka, tačno u jedanaest, na staničnom peronu dočekuje *ona devojka* sa očima bele boje – bele koja prelazi u beličastu – ta najvoljenija među uličarkama, ta svetlo plava đavolice. A danas je petak i za manje od dva časa biće tačno jedanaest, i biće ona, i biće stanični peron, i taj beličasti pogled u kojem nema ni savesti, ni stida. Podite sa mnom – o, videćete!...”

„A šta sam ostavio tamo odakle sam otputovao i putujem? Par raspalih obojaka i državne pantalone, pljosnata klješta i turpiju, akontaciju i režijske troškove – eto šta sam ostavio! A šta je napred? Šta je u Petušcima na peronu? Na peronu su spuštene riđe trepavice, i njihanje oblina, i kosa od potiljka do dupeta. A posle perona – nektar i porto, blaženstva i grčevi, ushićenja i grčevi. Carice nebeska, koliko još ima do Petuški!”

„A tamo, izvan Petuški, gde se spajaju nebo i zemlja, i vučica zavija na zvezde – tamo je sasvim drugačije, ali baš to: tamo u dimljivim i ušljivim gospodskim kućerinama, kakve mi me poznajemo, rasvetava se moje dete, najbujniji i najmirniji od svih dečaka. On jasno izgovara „r” i zato od mene očekuje orahe. Ko je od vas u trećoj godini jasno izgovarao „r”? Niko, vi ga ni sad ne izgovarate pravilno. A on

– zna, i za to nikakvu nagradu ne čeka, osim čaše orahe”.

– Pomolite se, anđeli, za mene. Neka bude svetao moj put, da se ne spotaknem o kamen, da ugledam grad za kojim sam toliko čeznuo. A dok vi – oprostite mi – dok pregledate moj kovčežić, ja ću se na deset minuta udaljiti. Moram popiti malo kubanske, samo toliko da ne splasne zanos.

I evo, ponovo sam ustao i preko polovine vagona izašao na platformu.

I nisam pio onako kao u Karačarovu, ne, sad sam pio bez muke i bez sendviča, iz boce, zabacivši glavu kao pijanist, svestan veličine onoga što sad tek nastaje i što će još biti.

NIKOLJSKO – SALTIKOVSKA

– Ovih trinaest gutljaja te neće usrećiti – pomislio sam gutajući trinaesti gutljaj.

– I sam znaš da druga jutarnja doza, ako se pije iz flaše, rastužuje dušu, istina ne za dugo, samo do treće doze ispijene iz čaše... ali ipak rastužuje, zar to ne znaš?

– Neka. Neka je srećan tvoj sutrašnji dan. Neka tvoje sutra bude još srećnije. Ali zašto se anđeli zbunjuju čim progovoriš o radostima na peronu u Petušcima i posle?

– Šta oni misle? Da me tamo niko neće dočekati? Ili da će se voz prevrnuti sa nasipa? Ili da će me kontrolori izbaciti u Kupavnji? Ili ću negde oko 105. kilometra pijan zaspati pa će me u snu udaviti kao dete ili zaklati kao devojčicu? Zašto se anđeli zbunjuju i čute? Moje sutra je srećno. Da. Naše sutra je srećnije od našeg danas ili juče. Ali ko garan-

tuje da naše prekosutra neće biti gore od našeg prekjuche?

– Tako je, Venjička! To si dobro rekao. Naše sutra i tako dalje. To si rekao veoma ugrađeno iumno, ti retko govoriš tako ugrađeno iumno.

– I uopšte, pameti baš nemaš mnogo. Zar opet to ne znaš? Pomiri se, Venjička, makar time što je tvoja duša šira od tvog uma. Pa i šta će ti um kad imaš savest i povrhu toga ukus? Savest i ukus – to je već toliko mnogo da umovi postaju suvišni.

– Venjička, a kada si prvi put primetio da si budala?

– Evo kada. Kada sam istovremeno čuo dva suprotna prekora: prekorevali su me da sam dosadan i lakomislen. Ako je čovek pametan i dosadan, neće se spustiti do lakomislenosti. A ako je lakomislen i uman – neće sebi dozvoliti da bude dosadan. A evo ja, trapavko, nekako sam to spojio.

– Da kažem zašto? Zato jer me boli duša, ali ne dozvoljavam da se to vidi. Zato jer otkad znam sebe jedino što radim je simuliranje duševnog zdravlja. Svakog trenutka na to rasipam sve (sve bez ostatka), i umne, i fizičke, i sve druge snage. Zato sam tako prazan. Sve o čemu vi govorite, sve što vas svakodnevno interesuje – mene uopšte ne interesuje. Da. A o onome što mene interesuje – nikad nikome neću reći ni reći. Možda iz straha da ne ispadnem smešan, možda zbog još nečega, ali ipak – ni reći.

– Sećam se, još veoma davno, kad je u mom prisustvu počinjao razgovor ili spor o nekoj gluposti, govorio sam: „Eh, hteli bi da govorite o toj gluposti!” A odgovarali su mi iznenađeno: „Kažva glupost! Ako je to glupost, šta onda nije?” A ja sam govorio: „O, ne znam, ne znam! Ali ima”.

– Ne tvrdim da mi je sada istina već poznata ili da sam do nje stvarno dospelo. Uopšte nisam. Ali prišao sam joj već na takvo odstojanje sa kojeg se ona može lepo osmotriti.

– A ja gledam i vidim, zato sam tužan. Ne verujem da bi neko od vas uvlačio u sebe tu gorku masu, od čega je ta masa – teško je reći, ali vi ipak nećete razumeti, no u njoj je najviše „tuge” i „straha”. Imenujmo tako. Evo: najviše je „tuge” i „straha”, i još nemost. A svakog dana, od jutra, „moje divno srce” istače ovaj eliksir i u njemu se kupava do večeri. Kod drugih, znam to, kod drugih se to dešava ako neko iznenada umre, ako najdraže biće na svetu najednom umre. Ali kod mene je to večno. Makar to uhvatite!

– Kako da ne budem prazan i da ne pijem kubansku? Zaslužio sam to pravo. Bolje od vas znam šta je to „svetska tuga” – ne fikcija koju su u promet pustili stari pisci, zato jer je ja nosim u sebi i znam šta je, i neću to da skrivam. Valja se navići da se smelo, ljudima u oči, govori o svom dostojanstvu. Ko će, ako ne mi sami, znati koliko smo dobri?

– Na primer: videli ste *Neutešenu tugu* Kramskog? Pa, naravno, videli ste. Dakle, kada bi kod nje, kod te okamenjene kneginje ili plemkinje neka mačka srušila na pod nešto – recimo vazu od porcelana iz Sevra – ili, zamislimo, iskidala u komadiće neki skupoceni penjoar – šta bi ona učinila? Rastrčala bi se i pljeskala rukama. Ni pokrenula se ne bi, jer za nju su sve to besmislice, zato jer su za dan ili tri; ona je sad iznad svakog penjoara, mačke i svakog Sevra!

Pa, znači, tužna je ta kneginja? Ona je nemoguće tužna, a kako i ne bi bila tužna! Ona je lakomislena? U višem stepenu lakomislena!

– Tako i ja. Sad ste shvatili zašto sam tužniji od svih pijanaca? Zašto sam lakomisleniji od svih idioata, ali i mračniji od bilo kog govornara? Zašto sam ja istovremeno i budala, i demon, i brbljivac?

– Pa lepo je što ste razumeli. Popijmo za razumevanje – sav ostatak kubanke, iz boce, brzo popijmo.

– Pogledajte kako se to radi!...

SALTIKOVSKA – KUČINO

Ostatak kubanske se još kovitlao u blizini grla, i zato, kad su mi kazali sa neba:

– *Venja, zašto si sve ispio? To je već mnogo...* Od gušenja sam jedva uspeo da im odgovorim:

– U čitavoj zemlji... u čitavoj zemlji, sve od Moskve do samih Petuški – ničega nema što bi za mene bilo mnogo... I zašto, nebeski anđeli, da se plašite za mene?...

– *Plašimo se da ti ponovo...*

– Da ponovo ne počnem da psujem? O, ne, ne, ja samo nisam znao da ste vi stalno sa mnom, ja ni pre ne bih počinjao... Svakog trenutka sam sve srećniji... i ako sad počnem govoriti ružne reči, biće to nekako srećno... kao u pesmama nemačkih pesnika: „Pokažite vam dugu!” ili „Idite u bisere!” i ništa više... Kako ste glupi-glupi!...

– *Ne, nismo mi glupi, mi se samo plašimo da ponovo ne dospem...*

– Do čega da ne dospem?! Do njih, do Petuški – da ne dospem? Do nje da ne dospem? Do moje bestidne carice sa očima, kao oblaci?... Kako ste smešni...

– *Ne, nismo smešni, plašimo se da do nje ga nećeš dospeti, i da će on ostati bez oraha...*

– Zbilja! Dok sam živ!... Zbilja! Prošlog petka – istina, prošlog petka me ona nije pustila k njemu... Našikao sam se prošlog petka, anđeli, zagledao sam se u njen beli trbuh, okrugao, kao nebo i zemlja... Ali danas, stići ću samo ako ne izdahnem ubijen sudbinom... Tačnije – ne, danas neću stići, danas ću biti kod nje, do jutra ću se napasati među ljljanima, a već sutra...

– *Jadan mališan* – uzdahnuli su anđeli.

– „Jadan mališan”? Zašto to „jadan”? Recite, anđeli, da li ćete biti uz mene sve do Petuški? Da? Nećete odleteti?

– *O, ne, do samih Petuški ne možemo... Odletećemo čim se osmehneš... Danas se još nijednom nisi osmehnuo; čim se osmehneš mi ćemo odleteti i bićemo pokojni za tebe...*

– A tamo, na peronu, hoćete li me dočekati?

– *Da tamo ćemo te dočekati...*

Ti anđeli su dražesna bića. Samo zašto to „jadni mališan?” On uopšte nije jadan! Dete koje zna da napiše „R” i poznaje ga kao svojih pet prstiju, dete koje voli oca kao sebe samo – zar njemu nedostaje tuđe?

Ali, dozvolićemo, pretprošlog petka je bio bolestan, i svi su zbog njega bili zabrinuti... Ali počeo je ozdravljati čim je ugledao mene!... Da, da... Bože milostivi, učini tako da se njemu ništa ne desi, nikad ništa ne desi!...

Učini tako. Gospode, da on, čak i ako padne sa prozora ili peći, ne slomi ni ruke ni noge. Ako mu se nož ili ključ nađu pred očima – neka se ne igra s njima, nađi druge igračke, Gospode! Ako mu majka potpali peć – on jako voli kad mu majka potpaljuje peć – skloni ga na stranu, ako možeš. Strašno mi je da pomislim da će se on opeći... A ako se i razboleo – neka počne da ozdravljuje čim me ugleda...

Da, da, kada sam prošli put stigao, rekli su mi, on spava. Kazali su mi: bolestan je i leži u vatri. Pio sam limunadu kod njegovog kreveta, ostavili su me samog sa njim. On je stvarno bio u vatri, čak mu je i jamica na obrazu bila u vatri, i bilo je čudno da u takvoj malenkosti može biti vatre...

Popio sam tri čaše limunade pre nego što se probudio i pogledao me, mene i četvrtu čašu u mojoj ruci. Dugo sam tada sa njim razgovarao i govorio:

– Ti... znaš šta, mali, nemoj umreti... pomislio sam (ti već pišeš slova, znači možeš sam i misliti): strahovito je glupo umreti znajući samo jedno slovo, „R”, i ništa više ne znajući... pa i sam shvataš da je to glupo?...